

# اسوہ حسنہ

پشواہی دربارہٴ سید و پیامبر اکرم  
ﷺ

سید احمد میر عادی

|                     |                                                               |
|---------------------|---------------------------------------------------------------|
| سرشناسه             | میرعمادی، سید احمد، ۱۳۴۰ -                                    |
| عنوان و پدیدآور     | اسوه حسنه، پژوهشی درباره سیره پیامبر اعظم / سید احمد میرعمادی |
| مشخصات نشر          | قم، باقیات، ۱۳۹۱.                                             |
| مشخصات ظاهری        | ۴۴۸ ص.                                                        |
| چاپ اول             | ۱۳۹۱                                                          |
| شابک                | ۱۰۰۰۰۰ ریال                                                   |
| وضعیت فهرست نویسی   | فیا                                                           |
| موضوع               | محمد (ص)، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت - ۱۱ ق.                |
| رده‌بندی کنگره      | ۱۳۹۱ الف ۹ م ۲۲ / ۹ BP                                        |
| رده‌بندی دیویی      | ۲۹۷ / ۹۵                                                      |
| شماره کتابشناسی ملی | ۲۹۳۸۶۳۲                                                       |
| ISBN                | 978 - 600 - 213 - 063 - 1                                     |



www.ketab.ir

اسوه حسنه (پژوهشی درباره سیره پیامبر اعظم ﷺ)

سید احمد میرعمادی

ناشر: باقیات

چاپخانه: وفا

چاپ: اول - ۱۳۹۱

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

طرح و آماده سازی: گروه فنی چاپ وفا

شابک: 1 - 063 - 213 - 600 - 978 ISBN

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

«کلیه حقوق محفوظ است»

قم - خیابان معلم، نبش کوچه ۱۵، نشر باقیات - چاپ وفا

تلفن: ۷۷۴۳۹۰۰ (۰۲۵۱) - موبایل: ۲۵۰ ۶ ۲۵۰ ۲۵۰ ۰۹۱۲

## فهرست مطالب

|                                          |    |
|------------------------------------------|----|
| مقدمه                                    | ۱۷ |
| بخش اول: اخلاق شخصی و فردی پیامبر اعظم ﷺ |    |
| اخلاق فردی پیامبر اعظم ﷺ                 | ۲۳ |
| ۱. خوردن و آشامیدن                       | ۲۵ |
| دوری از پر خوری                          | ۲۶ |
| احترام به غذا                            | ۲۷ |
| تواضع در غذا خوردن                       | ۲۹ |
| غذا خوردن با خانواده و میهمان            | ۳۰ |
| آب نوشیدن                                | ۳۲ |
| ۲. لباس و پوشش                           | ۳۳ |
| جنس و رنگ لباس                           | ۳۳ |
| اندازه و چگونگی لباس                     | ۳۵ |
| ساده پوشی                                | ۳۵ |
| لباس‌های ویژه                            | ۳۶ |
| آداب لباس پوشی                           | ۳۷ |
| ۳. بهداشت فردی                           | ۳۹ |
| بهداشت بدن                               | ۴۰ |
| بهداشت لباس                              | ۴۲ |
| ۴. آراستگی                               | ۴۳ |

|    |                                    |
|----|------------------------------------|
| ۴۴ | آینه و شانه                        |
| ۴۵ | خوش بویی                           |
| ۴۶ | مسواک                              |
| ۴۸ | ۵. خواب و استراحت                  |
| ۴۹ | رختخواب ساده                       |
| ۵۰ | آداب خوابیدن                       |
| ۵۴ | ۶. نظم و انضباط                    |
| ۶۰ | ۷. سخن گفتن                        |
| ۶۰ | سخن سودمند                         |
| ۶۱ | قدرت کنترل گفتار                   |
| ۶۲ | کم گویی                            |
| ۶۴ | ۸. راه رفتن                        |
| ۶۵ | متین و استوار                      |
| ۶۵ | معتدل و با وقار                    |
| ۶۶ | مراعات پیاده ها                    |
| ۶۷ | تواضع و عدم وابستگی در انتخاب مرکب |
| ۶۷ | تنوع راه عبور                      |

### بخش دوم: ازدواج و خانواده در سیره پیامبر ﷺ

|    |                                   |
|----|-----------------------------------|
| ۷۱ | ازدواج و خانواده در سیره پیامبر ﷺ |
| ۷۲ | اهمیت ازدواج                      |
| ۷۳ | تعجیل در ازدواج                   |
| ۷۵ | وساطت در امر ازدواج               |
| ۷۶ | اهداف و برکات ازدواج              |
| ۷۶ | ۱- حفظ دین                        |
| ۷۷ | ۲- فراوانی نعمت و روزی            |
| ۷۸ | ۳- سلامت و امنیت اجتماعی          |
| ۷۹ | ۴- اصلاح اخلاق                    |
| ۸۰ | معیارهای انتخاب همسر              |
| ۸۰ | ۱- ایمان و اعتقاد                 |

|     |                                   |
|-----|-----------------------------------|
| ۸۲  | ۲- کفو و هم شأن بودن.....         |
| ۸۲  | «کفو» در لغت.....                 |
| ۸۸  | ۳- اصالت خانوادگی.....            |
| ۹۰  | ۴- اخلاق نیکو.....                |
| ۹۱  | بهترین زنان.....                  |
| ۹۲  | بدترین زنان.....                  |
| ۹۳  | معیارهای مردان شایسته ازدواج..... |
| ۹۳  | اخلاق و دینداری.....              |
| ۹۴  | هم شأنی و تناسب.....              |
| ۹۶  | پرهیز از ازدواج با شراب خوار..... |
| ۹۹  | عوامل استحکام خانواده.....        |
| ۹۹  | ۱- محبت.....                      |
| ۱۰۲ | ۲- رفق و ملایمت.....              |
| ۱۰۴ | ۳- تکریم و احترام.....            |
| ۱۰۶ | ۴- عفو و بخشش.....                |
| ۱۰۹ | ۵- صداقت و راستی.....             |
| ۱۱۱ | ۶- صبر و بردباری.....             |
| ۱۱۲ | ۷- همکاری در امور خانه.....       |
| ۱۱۵ | ۸- کم توقعی و قناعت.....          |
| ۱۱۷ | حقوق اعضای خانواده.....           |
| ۱۱۷ | حقوق زن بر شوهر.....              |
| ۱۱۸ | نفقة.....                         |
| ۱۱۹ | مقدار نفقه.....                   |
| ۱۲۰ | برخورد خوش.....                   |
| ۱۲۲ | رعایت عدل و انصاف.....            |
| ۱۲۵ | هم خوابی.....                     |
| ۱۲۶ | مراقبت‌های دینی و اخلاقی.....     |
| ۱۲۷ | حقوق شوهر بر زن.....              |
| ۱۲۷ | حق تمکین.....                     |

|     |                                                |
|-----|------------------------------------------------|
| ۱۲۹ | اطاعت و فرمان برداری                           |
| ۱۳۰ | اخلاق خوش                                      |
| ۱۳۲ | فرزند و زندگی                                  |
| ۱۳۴ | فرزند صالح؛ میوه ازدواج و زینت زندگی           |
| ۱۳۸ | حقوق فرزند بر والدین                           |
| ۱۳۸ | شیر دادن                                       |
| ۱۴۰ | عقیقه                                          |
| ۱۴۱ | انتخاب نام نیک                                 |
| ۱۴۳ | تعلیم و تربیت                                  |
| ۱۴۵ | تعلیم قرآن                                     |
| ۱۴۵ | تعلیم احکام                                    |
| ۱۴۶ | ایجاد محبت اهل بیت <small>علیهم السلام</small> |
| ۱۴۸ | عدالت میان فرزندان                             |
| ۱۴۸ | آموزش‌های ویژه                                 |

### بخش سوم: سیره عبادی پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم

|     |                                                                                         |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱۵۱ | سیره عبادی پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>                              |
| ۱۵۲ | تعریف عبادت                                                                             |
| ۱۵۳ | گستره عبادت                                                                             |
| ۱۵۵ | مراحل و چگونگی عبادت در کلام رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small> به ابودر |
| ۱۵۵ | ۱. داشتن چشم خدا بین                                                                    |
| ۱۵۵ | ۲. معرفت به خدا                                                                         |
| ۱۵۷ | ۳. ایمان به پیامبر <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small> و رسالت او                  |
| ۱۵۷ | ۴. دوستی با اهل بیت <small>علیهم السلام</small>                                         |
| ۱۵۸ | ویژگی‌های عبادت از نظر پیامبر اعظم <small>صلی الله علیه و آله و سلم</small>             |
| ۱۵۸ | ۱- خضوع و خشوع در عبادت                                                                 |
| ۱۶۰ | ۲- اخلاص در عبادت                                                                       |
| ۱۶۴ | ۳- اعتدال در عبادت                                                                      |
| ۱۶۷ | جلوه‌های عبادت در سیره نبوی                                                             |
| ۱۶۷ | ۱- نماز                                                                                 |

|     |                                                                         |
|-----|-------------------------------------------------------------------------|
| ۱۶۸ | آمادگی برای نماز                                                        |
| ۱۶۹ | طهارت باطنی برای نماز                                                   |
| ۱۷۰ | طهارت ظاهری برای نماز                                                   |
| ۱۷۱ | وضو                                                                     |
| ۱۷۲ | سیره عملی پیامبر اعظم <small>صلی الله علیه و آله</small> در وضو         |
| ۱۷۳ | اهمیت وضو                                                               |
| ۱۷۵ | سیره پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> در نماز                  |
| ۱۷۶ | اهمیت نماز در کلام رسول خدا <small>صلی الله علیه و آله</small> به ابوذر |
| ۱۷۸ | نماز اول وقت                                                            |
| ۱۷۹ | ۲. تأسیس مسجد به عنوان پایگاه عبادت                                     |
| ۱۸۱ | ساختن مسجد                                                              |
| ۱۸۲ | روشنایی مسجد                                                            |
| ۱۸۲ | نظافت مسجد                                                              |
| ۱۸۳ | ۳. نماز جمعه                                                            |
| ۱۸۴ | تاریخچه نماز جمعه                                                       |
| ۱۸۵ | سیره پیامبر اعظم در نماز جمعه                                           |
| ۱۸۶ | اهمیت نماز جمعه                                                         |
| ۱۸۸ | ۴. دعا                                                                  |
| ۱۸۹ | آداب دعا                                                                |
| ۱۹۲ | ۵. تعلیم و تلاوت قرآن                                                   |
| ۱۹۳ | سیره پیامبر اکرم <small>صلی الله علیه و آله</small> در تعلیم قرآن       |
| ۱۹۸ | استفاده از آسان‌ترین روش برای تعلیم قرآن                                |
| ۲۰۰ | سیره پیامبر <small>صلی الله علیه و آله</small> در تلاوت قرآن            |
| ۲۰۰ | الف: ترتیل                                                              |
| ۲۰۳ | ب: زیبا خواندن قرآن (صوت حسن)                                           |
| ۲۰۵ | ج: استعاذه                                                              |
| ۲۰۵ | د. تدبیر در تلاوت                                                       |
| ۲۰۷ | هـ. خشوع در تلاوت                                                       |
| ۲۰۸ | ۶. اعتکاف                                                               |

۲۱۰ ..... زمان اعتکاف

۲۱۲ ..... ارزش معنوی اعتکاف

### بخش چهارم: اخلاق اجتماعی پیامبر ﷺ

۲۱۵ ..... اخلاق اجتماعی پیامبر ﷺ

۲۱۸ ..... ۱. شور و مشورت

۲۲۳ ..... ۲. تعاون و همکاری

۲۲۶ ..... موارد و مصادیق تعاون اجتماعی

۲۲۸ ..... ۳. پیوند با خویشان

۲۲۹ ..... شاخص‌های صله رحم

۲۳۰ ..... پی‌آمدهای صله رحم

۲۳۰ ..... ۱- طول عمر

۲۳۰ ..... ۲- آبادانی شهر

۲۳۰ ..... ۳- افزایش ثروت

۲۳۰ ..... ۴- جلوگیری از مرگ بد

۲۳۰ ..... ۵- ازدیاد محبت و دوستی

۲۳۱ ..... ۶- تغییر بدبختی به خوش بختی

۲۳۱ ..... ۷- دعای خیر فامیل در قیامت

۲۳۱ ..... آثار منفی قطع رحم

۲۳۱ ..... کوتاهی عمر

۲۳۱ ..... عقوبت دنیایی

۲۳۲ ..... شتاب در عقوبت

۲۳۳ ..... ۴. صداقت و راست‌گویی

۲۳۴ ..... مراتب راست‌گویی

۲۳۷ ..... ۵. امانت‌داری

۲۴۲ ..... ۶. انصاف در گفتار و رفتار

۲۴۷ ..... ۷. مدارا و آسان‌گیری

۲۵۱ ..... مصادیق مدارا و آسان‌گیری

۲۵۴ ..... ۸. خیرخواهی و دلسوزی

۲۵۸ ..... ۹. عفو و گذشت

|     |                                   |
|-----|-----------------------------------|
| ۲۶۴ | ۱۰. ادب و حرمت‌داری               |
| ۲۶۸ | ۱۱. سلام کردن و دست دادن          |
| ۲۷۲ | ۱۲. تبسم و گشاده رویی             |
| ۲۷۳ | پی‌آمدهای اجتماعی گشاده رویی      |
| ۲۷۳ | الف) ایجاد محبت                   |
| ۲۷۳ | ب) از بین بردن کینه               |
| ۲۷۳ | ج) جذب افراد                      |
| ۲۷۴ | پی‌آمدهای اجتماعی تبسم            |
| ۲۷۴ | الف: ایجاد ارتباط                 |
| ۲۷۴ | ب: جلب دوستان                     |
| ۲۷۵ | ج: شاد کردن مؤمنان                |
| ۲۷۵ | تبسم، هدیه‌ای گرانبها برای دوستان |
| ۲۷۶ | ۱۳. بی‌تکلفی و ساده‌منشی          |
| ۲۷۷ | شوخی و مزاح                       |
| ۲۸۰ | ۱۴. تواضع و فروتنی                |
| ۲۸۶ | ۱۵. نرم‌خویی و مهربانی            |
| ۲۹۰ | ۱۶. سخاوت و بخشش                  |
| ۲۹۲ | الگوی سخاوت                       |
| ۲۹۴ | میانه روی در بذل و بخشش           |
| ۲۹۵ | جود؛ عامل جذب                     |
| ۲۹۷ | ۱۷. هدیه                          |
| ۲۹۸ | آداب هدیه                         |
| ۲۹۸ | الف: هدیه هنگام حاجت              |
| ۲۹۸ | ب: ضرورت فرهنگ سازی هدیه          |
| ۲۹۸ | ج: رد نکردن هدیه                  |
| ۲۹۸ | د: تلافی هدیه در صورت امکان       |
| ۲۹۸ | ه: کوچک نشمردن هدیه               |
| ۲۹۹ | هدیه؛ عامل محبت                   |
| ۳۰۰ | ۱۸. همسایه‌داری                   |

- ۳۰۲ ..... رفتار نیک با همسایگان و طولانی شدن عمر
- ۳۰۳ ..... اقسام همسایه
- ۳۰۳ ..... حدود همسایگی
- ۳۰۴ ..... ۱۹. مهمان‌نوازی
- ۳۰۶ ..... وظایف میزبان
- ۳۰۸ ..... وظایف مهمان
- ۳۰۹ ..... ۲۰. رعایت آداب در جلسات
- ۳۰۹ ..... الف) یاد خدا
- ۳۰۹ ..... ب) بی‌تکلف بودن
- ۳۱۰ ..... ج) حسن مودبانه
- ۳۱۱ ..... د) حفظ خرم‌ها
- ۳۱۲ ..... هـ) رسیدگی به مسکرات
- ۳۱۳ ..... و) دعا در پایان جلسه

### بخش پنجم: سیره آموزشی پیامبر ﷺ

- ۳۱۷ ..... سیره آموزشی پیامبر ﷺ
- ۳۱۷ ..... فضیلت آموزش
- ۳۱۹ ..... آموزش؛ برترین صدقه
- ۳۱۹ ..... ارزش آموزگاران
- ۳۲۱ ..... روش‌های آموزشی رسول خدا ﷺ
- ۳۲۲ ..... ۱. طرح سؤال
- ۳۲۵ ..... ۲. برانگیختن حس کنجکاوی
- ۳۲۸ ..... ۳. شگفتی آفرینی
- ۳۲۹ ..... ۴. تکرار
- ۳۳۲ ..... ۵. استناد به تاریخ
- ۳۳۴ ..... ۶. تعلیم غیر مستقیم
- ۳۳۶ ..... ۷. آموزش از راه دیدن و شنیدن (سمعی و بصری)
- ۳۴۰ ..... ۸. تشبیه و تمثیل
- ۳۴۳ ..... ۹. شکار فرصت
- ۳۴۷ ..... ۱۰. ...

|     |       |                          |
|-----|-------|--------------------------|
| ۳۴۷ | ..... | معیارهای اخلاقی آموزگاری |
| ۳۴۷ | ..... | ۱. حلم و بردباری         |
| ۳۴۹ | ..... | ۲. سکوت                  |
| ۳۴۹ | ..... | ۳. بدعت ستیزی            |
| ۳۴۹ | ..... | ۴. گفت و گوی علمی        |
| ۳۵۰ | ..... | ۵. یاری جستن از خدا      |

### بخش ششم: تلاش‌های اقتصادی در سیره نبوی ﷺ

|     |       |                                    |
|-----|-------|------------------------------------|
| ۳۵۳ | ..... | ارزش و اهمیت تلاش اقتصادی          |
| ۳۵۸ | ..... | انگیزه‌های تلاش اقتصادی            |
| ۳۵۹ | ..... | تکامل مادی و معنوی                 |
| ۳۶۰ | ..... | ادای تکلیف دینی و رفع نیازهای مادی |

### بخش هفتم: روش حکومتی پیامبر ﷺ

|     |       |                                          |
|-----|-------|------------------------------------------|
| ۳۶۵ | ..... | روش حکومتی پیامبر ﷺ                      |
| ۳۶۶ | ..... | ۱. عدالت محوری                           |
| ۳۶۸ | ..... | روش‌های حکومت داری                       |
| ۳۶۸ | ..... | الف) مستبدانه                            |
| ۳۶۸ | ..... | ب) فریب کارانه                           |
| ۳۶۸ | ..... | ج) عادلانه                               |
| ۳۶۹ | ..... | عدالت اخلاقی                             |
| ۳۷۰ | ..... | عدالت رسول خدا ﷺ در نگاه علی علیه السلام |
| ۳۷۲ | ..... | توصیه پیامبر ﷺ به کارگزاران              |
| ۳۷۵ | ..... | یک‌سان نگری در اجرای حق و قانون          |
| ۳۷۸ | ..... | ۲. قانون مداری                           |
| ۳۷۹ | ..... | قانون مداری پیامبر ﷺ در جنگ‌ها           |
| ۳۸۲ | ..... | ۳. وفای به عهد و پیمان                   |
| ۳۸۴ | ..... | پیامبر «امین»                            |
| ۳۹۰ | ..... | ۴. سعه صدر                               |
| ۳۹۶ | ..... | ۵. شایسته سالاری                         |

درس می‌آموخت. گزارش چنین درس آموزی در نهج البلاغه آمده است.<sup>۱</sup>  
باری، علی علیه السلام معلم بزرگ خود را الگویی کامل برای رشد و تکامل  
می‌دانست چنان که در سخنی فرمود:

«وَلَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَافٌ لَكَ فِي الْأَسْوَةِ وَدَلِيلٌ لَكَ عَلَى دَمِ الدُّنْيَا وَ  
عَيْنِهَا...»<sup>۲</sup> برای تو کافی است که پیامبر اسلام ﷺ را اسوه قرار دهی تا راهنمای خوبی  
برای تو در شناخت بدی‌ها و عیب‌های دنیا و رسوایی‌ها و زشتی آن باشد.

بی‌تردید پیامبر گرامی اسلام ﷺ الگوی تمام عیاری برای امروز و فردای  
بشر است. جهان امروز با آن که نسبت به گذشته، پیشرفت‌های فراوانی کرده و  
در همه زمینه‌ها به طور کلی دگرگون شده، اما به تعالیم پیامبر ﷺ بیشتر از  
همیشه نیاز دارد او برای تمامی دسته‌های جامعه الگوست: دوران نوجوانی و  
جوانی پیامبر ﷺ بهترین الگو برای جوانان است. شیوه تعامل آن بزرگوار با  
خانواده، الگویی برای پدران و مادران و همسرن می‌باشد.

برخورد ایشان با اقوام، بستگان، همسایگان، سران، همزبانان، هم  
کیشان، و سایر افراد جامعه نیز الگوی نیکویی برای دیگران است. رفتار پیامبر  
به عنوان رهبر حکومت اسلامی و چگونگی تعامل ایشان با دشمنان نیز  
می‌تواند راه‌گشا و راهنمای سیاستمداران در جهان اسلام باشد. منش شخصی  
و اخلاق آن حضرت، همچون آراستگی، روش غذاخوردن، شیوه آشامیدن،  
پوشش، نیک خلقی، راستی، نرمش و مهربانی، گذشت و دیگر ویژگی‌های  
برجسته ایشان، بهترین و زیباترین نمونه عملی برای همه افراد در زندگی  
می‌باشد.

۱. ر.ک: خطبه ۱۹۲: «...وَلَقَدْ عَلِمْتُمْ مَوْضِعِي مِنْ رَسُولِ اللَّهِ...».

۲. همان، خطبه ۱۶۰.

خلق عظیم نبوی که عامل عمده نفوذ و محبوبیت ایشان در بین امت و علت اساسی موفقیت ایشان در نشر دین بوده، بارها مورد تمجید کتاب آسمانی قرار گرفته است: ﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾<sup>۱</sup>

با این توصیف، پرداختن به سیره عملی و روش‌های اخلاقی پیامبر اکرم ﷺ که جنبه اسوه دارد از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. خوش‌بختانه سیره آن بزرگوار در کتاب‌های روایی و تاریخی ثبت شده، هر چند ویژگی‌های اخلاقی پیامبر ﷺ قابل شمارش نیست، زیرا قرآن، اخلاق ایشان را عظیم شمرده است. تنها می‌توان گفت که آن حضرت، تمام خلق‌های نیکو را در خود جمع و کامل کرد و بدین روی فرمود: مَنْ بَرَّانْگِیخته شدم تا مکارم اخلاقی آدمیان را تکمیل کنیم: «بَعَثْتُ لِأَتَمِّ مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ»<sup>۲</sup>

به سبب عظمت شخصیت پیامبر ﷺ و الگو بودن ایشان، بر آن شدیم در اثر حاضر با استفاده از قرآن، روایات و متون تاریخی، گوشه‌ای از رفتار و سیره ایشان را پژوهش و بررسی کنیم. گفتنی است که چهارچوب کلی این اثر ابتدا در قالب خطبه‌های نماز جمعه در سال پیامبر اعظم ﷺ (۱۳۸۵ هـ.ش) ارائه گردید و اکنون با بازنگری و تغییراتی در اختیار خوانندگان قرار می‌گیرد. امید است با تاسی بر آن پیشوای بزرگ بتوانیم کردارهای فردی و اجتماعی خود را جهت الهی ببخشیم و از برکات وجودی آن بزرگوار بهره‌مند شویم و در روز قیامت مشمول شفاعت آن حضرت و اهل بیت او قرار بگیریم. انشاءالله.

سید احمد میرعمادی

رمضان المبارک ۱۴۳۳

مرداد ماه ۱۳۹۱

۱. قلم، آیه ۴.

۲. بحار الانوار، ج ۶۷، ص ۳۷۲.